

MỘT SỐ HOẠT ĐỘNG CÔNG TÁC XÃ HỘI TRONG TRỢ GIÚP NGƯỜI CAO TUỔI NEO ĐƠN TẠI THỊ TRẤN PHỐ RÀNG, HUYỆN BẢO YÊN, TỈNH LÀO CAI

TS. Chu Thị Huyền Yến

Trường Đại học Lao động - Xã hội

chuhuyenyen@gmail.com

Phạm Ngọc Thủy

HVCH Khóa 7, Trường Đại học Lao động - Xã hội

phanthuypsy@gmail.com

Tóm tắt: Việt Nam hiện đang trong giai đoạn già hóa dân số với tốc độ nhanh và nguồn lực kinh tế của người dân còn hạn chế, hệ thống an sinh xã hội chưa đáp ứng được nhu cầu của người cao tuổi, đặc biệt là người cao tuổi neo đơn. Công tác xã hội trong trợ giúp người cao tuổi neo đơn bước đầu đã có một số chuyển biến tích cực, tuy nhiên hoạt động này còn nhiều hạn chế, đặc biệt là tại các tỉnh miền núi, vùng sâu vùng xa, biên giới, hải đảo. Trước thực trạng đó, việc đổi mới đối với hoạt động công tác xã hội trong trợ giúp người cao tuổi neo đơn là rất cần thiết. Bài viết tập trung phân tích thực trạng các hoạt động công tác xã hội trong trợ giúp người cao tuổi neo đơn tại thị trấn Phố Ràng, huyện Bảo Yên, tỉnh Lào Cai để đánh giá hiệu quả thực hiện các hoạt động công tác xã hội này tại địa phương.

Từ khóa: hoạt động công tác xã hội trong trợ giúp người cao tuổi, người cao tuổi, người cao tuổi neo đơn.

SOME SOCIAL WORK ACTIVITIES IN HELPING THE LONELY ELDERLY AT PHO RANG TOWN, BAO YEN DISTRICT, LAO CAI PROVINCE

Abstract: Vietnam has been currently in a period of rapid population aging and people's economic resources are limited, and the social security system has not yet met the needs of the elderly, especially the lonely elderly. Social work in assisting the lonely old people has initially made some positive changes, but this activity still has many limitations, especially in mountainous, remote, border and island provinces. Facing with that situation, it is necessary to innovate social work activities in supporting minors. The article focuses on analyzing the current status of social work activities in assisting minors in Pho Rang town, Bao Yen district, Lao Cai province to evaluate the effectiveness of these social work activities in the locality.

Keywords: social work activities in helping the elderly, the elderly, the lonely elderly.

Mã bài báo: JHS - 130

Ngày nhận bài: 10/6/2023

Ngày nhận phản biện: 25/6/2023

Ngày nhận bài sửa: 8/7/2023

Ngày duyệt đăng: 20/7/2023

1. Đặt vấn đề

Đại dịch Covid-19 trong vài năm gần đây đã gây nhiều ảnh hưởng tiêu cực đến sức khỏe thể chất và cả tinh thần với NCT, đặc biệt là NCT neo đơn. Với nhiều quy định về cách ly phòng dịch, kết nối của NCT neo đơn với xã hội bị thu hẹp, họ không được thực hiện những hoạt động thường ngày như tập luyện, rèn luyện thể chất, tương tác với những người bạn đồng niên. Tỷ lệ NCT neo đơn sau đại dịch tăng lên, có tới 36,99% số các NCT neo đơn không thể tự lo liệu cuộc sống hàng ngày của mình (Trúc, 2021). Thị trấn Phố Ràng là thị trấn thuộc huyện Bảo Yên, tỉnh Lào Cai - một tỉnh miền núi Tây Bắc. Trong những năm qua, đảng bộ, chính quyền và nhân dân thị trấn Phố Ràng đã có nhiều cố gắng trong việc quan tâm, chăm lo mọi mặt đời sống vật chất và tinh thần đối với NCT, trong đó có nhóm người cao tuổi neo đơn. Tuy nhiên, do các điều kiện kinh tế, xã hội của địa phương còn có nhiều khó khăn nên công tác chăm sóc, giúp đỡ NCT nói chung và hoạt động cung cấp các hoạt động công tác xã hội (CTXH) đối với NCT neo đơn nói riêng vẫn còn nhiều hạn chế.

Nghiên cứu hoạt động CTXH với NCT neo đơn sẽ hướng đến mục tiêu tìm hiểu thực trạng hoạt động CTXH trong trợ giúp NCT neo đơn tại phố Ràng, kết quả nghiên cứu là cơ sở đóng góp về mặt lý luận và thực tiễn đối với các nhà quản lý tại địa phương để nâng cao hiệu quả các hoạt động này.

2. Tổng quan nghiên cứu

2.1. Các nghiên cứu về người cao tuổi trên thế giới và Việt Nam

Trên thế giới đã có rất nhiều các công trình nghiên cứu và đề tài về NCT. Các nghiên cứu đề cập đến các đặc điểm của NCT và ảnh hưởng của việc cô đơn quá lâu ở NCT; hoặc nêu ra thực trạng NCT từ đó cung cấp các giải pháp trong hoạt động chăm sóc sức khỏe, đời sống cho NCT ở các quốc gia khác nhau trên thế giới, trong đó có những giải pháp mang lại hiệu quả cao tại các quốc gia được nghiên cứu.

Trong tác phẩm *Developing Model of Health Care Management for the Elderly by Community Participaton in Isan* (2008), các tác giả Chanitta Soommaht, Songkoon Ratchasima, Buriram, Surin và Khon Kaen đã tiến hành phân tích các vấn đề liên quan đến việc quản lý chăm sóc sức khỏe cho NCT về thể chất lẫn tinh thần có sự tham gia của cộng đồng. Kết quả nghiên cứu cũng chỉ ra rằng việc quản lý của các tổ

chức cộng đồng trong chăm sóc sức khỏe NCT là phương pháp hiệu quả (Chanitta & cộng sự, 2009). Bài viết “Reducing social isolation and loneliness among older people” chỉ ra hậu quả của việc cô lập và cô đơn với xã hội đã tác động nghiêm trọng đến tuổi thọ, sức khỏe thể chất và tinh thần cũng như chất lượng cuộc sống của NCT. Từ đó, nghiên cứu hướng dẫn cách thực hiện và nhân rộng các biện pháp can thiệp hiệu quả để giảm bớt sự cô lập và cô đơn với xã hội:

(1) Cải thiện nghiên cứu và củng cố cho những hoạt động đang diễn ra hiệu quả;

(2) Tạo ra một liên minh toàn cầu để tăng ưu tiên chính trị của sự cô lập xã hội và sự cô đơn ở những người lớn tuổi (WHO, 2021).

Bài viết: *The Covid-19 pandemic's impact on older adults' mental health: Contributing factors, coping strategies, and opportunities for improvement* (Tác động của đại dịch Covid-19 đối với sức khỏe tâm thần của người lớn tuổi: Các yếu tố góp phần, chiến lược đối phó và cơ hội cải thiện) của 2 tác giả Lauren M Webb và Christina Y Chen đăng tháng 1 năm 2022 trên website National Library Of Medicine (website của Chính phủ Mỹ) đã đưa ra kết quả tỷ lệ lo lắng và trầm cảm đã tăng lên trong đại dịch Covid-19 ở người lớn tuổi, từ xây dựng các chiến lược dành cho người lớn tuổi, người chăm sóc và nhà cung cấp dịch vụ chăm sóc sức khỏe có thể giảm thiểu tác động của sự cô lập xã hội đối với nhóm người lớn tuổi (Lauren. & Christina., 2022). Tuy nhiên, tài liệu chưa nêu ra các yếu tố ảnh hưởng đến hiệu quả của các hoạt động trên.

Hoạt động trợ giúp chăm sóc NCT không chỉ là mối quan tâm của các quốc gia trên thế giới mà nó cũng là một vấn đề đáng chú ý tại Việt Nam. Kết quả nghiên cứu của đề tài “Trợ giúp xã hội đối với NCT tại cộng đồng” nghiên cứu tại xã Trục Trán huyện Trục Ninh, tỉnh Nam Định của tác giả Đồng Minh Phúc năm 2014 (Phúc, 2014) chỉ ra những tác động của việc thực hiện chính sách trợ giúp xã hội đối với NCT và một số giải pháp áp dụng trong CTXH đối với NCT. Tuy nhiên, nghiên cứu chưa chỉ ra được hoạt động khác với NCT như điều phối - kết nối nguồn lực, giáo dục, trợ giúp pháp lý... Đề tài “CTXH cá nhân trong việc hỗ trợ NCT” tại xã Minh Quang, Ba Vì, Hà Nội của tác giả Nguyễn Thị Thương Huyền năm 2017 đã đưa ra đánh giá thực trạng NCT từ đó đưa ra tiến trình giúp đỡ của

nhân viên xã hội giúp thân chủ thay đổi suy nghĩ, hành động tích cực để NCT được chăm sóc tốt nhất (Huyền, 2017). Tài liệu tập trung vào hoạt động CTXH cá nhân với đối tượng là NCT, đây là một trong những hoạt động quan trọng và thiết thực với NCT, đặc biệt là với NCT neo đơn, họ rất cần người quan tâm chia sẻ. Nguyễn Thị Thùy với đề tài luận văn thạc sĩ “Vai trò của nhân viên công tác xã hội trong hỗ trợ chăm sóc sức khỏe tinh thần cho người cao tuổi tại xã Uy Nỗ, huyện Đông Anh, Thành phố Hà Nội” đã nêu ra vai trò của nhân viên CTXH trong việc chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi, đặc biệt là sức khỏe tinh thần (Thùy, 2019). Nghiên cứu tập trung ở NCT nói chung mà chưa đi sâu vào đối tượng NCT neo đơn, đây là đối tượng rất cần đến sự chăm sóc về tinh thần.

Tóm lại, các bài viết và nghiên cứu trong nước và ngoài nước đều mang lại giá trị lớn về lý luận hoặc thực tiễn. Tuy nhiên, đối tượng NCT neo đơn chưa được nghiên cứu sâu, trong khi hiện tại nhóm đối tượng này đang ngày càng gia tăng và cần sự hỗ trợ. Ngoài ra, các nghiên cứu và bài viết chưa phân tích sâu hiệu quả của các hoạt động trợ giúp với NCT neo đơn. Vì vậy, thông qua bài viết này, nhóm tác giả làm rõ hơn hiệu quả của hoạt động trợ giúp đối với đời sống NCT neo đơn.

2.2. Một số vấn đề lý luận về hoạt động trợ giúp người cao tuổi neo đơn

2.2.1. Khái niệm công tác xã hội

Theo tác giả Mai (2010), *Công tác xã hội là một nghề, một hoạt động chuyên nghiệp nhằm trợ giúp các cá nhân, gia đình và cộng đồng nâng cao năng lực đáp ứng nhu cầu và tăng cường chức năng xã hội, đồng thời thúc đẩy môi trường xã hội về chính sách, nguồn lực và dịch vụ nhằm giúp cá nhân, gia đình, cộng đồng giải quyết và phòng ngừa các vấn đề xã hội, góp phần đảm bảo an sinh xã hội.*

2.2.2. Khái niệm người cao tuổi

Khái niệm NCT theo quan điểm của Công tác xã hội: Người cao tuổi với những thay đổi về tâm sinh lý, lao động - thu nhập, quan hệ xã hội sẽ gặp nhiều khó khăn, vấn đề trong cuộc sống. Do đó, người cao tuổi là một đối tượng yếu thế, đối tượng cần sự trợ giúp của CTXH (Cục Bảo trợ xã hội, 2012).

Theo Luật Người cao tuổi Việt Nam: người cao tuổi là những người từ 60 tuổi trở lên, là người từng trải, có kinh nghiệm và uy tín; là nguồn lực nội sinh quý giá của dân tộc cần được tiếp tục phát huy; là

người mà thể chất, sức khỏe và tinh thần ngày càng giảm sút theo sự tăng lên của tuổi tác” (Quốc hội, 2009).

2.2.3. Khái niệm người cao tuổi neo đơn

Khái niệm NCT neo đơn Theo Nghị định số 07/2000/NĐ-CP ngày 09/03/2000 của Thủ tướng Chính phủ: “Người già cô đơn không nơi nương tựa là người từ đủ 60 tuổi trở lên sống độc thân. Người già còn vợ hoặc chồng nhưng già yếu, không có con, cháu, người thân thích để nương tựa, không có nguồn thu nhập” (Chính phủ, 2000)

Như vậy, có thể hiểu người già neo đơn là những người lớn tuổi sống một mình hoặc không có sự hỗ trợ của gia đình, bạn bè hoặc cộng đồng. NCT neo đơn là những người lớn tuổi, có hoàn cảnh khó khăn, không có con cháu, người thân hoặc có con cháu nhưng không có khả năng chăm sóc, nuôi dưỡng; không có nguồn thu nhập nào để sinh sống. Họ có thể sống bên ngoài xã hội, có hoặc không có chỗ ăn ở cố định; hay được tập trung nuôi dưỡng trong các trung tâm bảo trợ xã hội.

2.2.4. Khái niệm hoạt động công tác xã hội trong trợ giúp người cao tuổi neo đơn

Từ các khái niệm CTXH, NCT và NCT neo đơn, nhóm tác giả đưa ra cách hiểu về hoạt động CTXH trong trợ giúp NCT neo đơn: đó là hoạt động chuyên nghiệp nhằm giúp đỡ, hỗ trợ NCT neo đơn vượt qua khó khăn, giúp họ đánh giá, xác định vấn đề, tìm kiếm tiềm năng, điểm mạnh từ đó nâng cao năng lực tự giải quyết vấn đề. Hoạt động trợ giúp đó hướng tới hai mục đích cơ bản sau:

- (1) nâng cao năng lực cho các nhóm đối tượng;
- (2) cải thiện môi trường xã hội để hỗ trợ họ thực hiện các chức năng, vai trò của họ một cách hiệu quả.

2.2.5. Nội dung các hoạt động công tác xã hội trong trợ giúp người cao tuổi neo đơn

- Hoạt động kết nối nguồn lực

Hoạt động kết nối nguồn lực là việc tìm kiếm để tăng cường các nguồn lực chăm sóc cho NCT neo đơn. Hoạt động này được thể hiện qua việc chính quyền địa phương, các ban ngành đoàn thể, trạm y tế, các tổ chức, cá nhân trong và ngoài địa phương chung tay đóng góp, ủng hộ về cơ sở vật chất, tài chính cho các hoạt động chăm sóc sức khỏe NCT neo đơn như: đóng góp, ủng hộ bằng tiền để xây mới hoặc sửa chữa nhà, mua nhu yếu phẩm, đồ dùng hàng ngày hoặc đóng góp, ủng hộ bằng hiện vật.

- Hoạt động giáo dục

NCT neo đơn phải đối mặt với rất nhiều những thay đổi về tâm sinh lý cũng như các chức năng xã hội. Do đó, để thích ứng với cuộc sống, họ cần phải có thêm nhiều kiến thức, kỹ năng về chế độ dinh dưỡng, chăm sóc bản thân, các kỹ năng xã hội... Hoạt động trợ giúp cho NCT neo đơn có kỹ năng để ứng phó một cách tự tin với các vấn đề của tuổi già và giảm các nguy cơ trong cuộc sống chính là hoạt động giáo dục. Hoạt động giáo dục chủ yếu đối với NCT neo đơn là cung cấp kiến thức về chăm sóc sức khỏe đặc biệt là tự chăm sóc sức khỏe cho bản thân, ngoài ra giáo dục về lối sống lành mạnh, lạc quan cũng được triển khai nhiều và đem lại hiệu quả cao.

- Hoạt động tham vấn tâm lý

Tham vấn tâm lý là một phần của công tác xã hội và là công cụ chủ yếu giúp đỡ NCT neo đơn cải thiện chất lượng cuộc sống của họ. Tham vấn tâm lý đang dần trở thành một dịch vụ không thể thiếu trong hoạt động hỗ trợ các nhóm dễ bị tổn thương, đặc biệt với nhóm người cao tuổi hiện tại đang phải đối mặt với nhiều vấn đề sức khỏe và tâm lý hiện nay (UNICEF, 2017).

3. Phương pháp nghiên cứu

Để thu thập thông tin và dữ liệu cho bài viết, nhóm tác giả sử dụng các phương pháp nghiên cứu định lượng và định tính sau đây:

3.1. Phương pháp phân tích tài liệu

Trong quá trình thực hiện nghiên cứu, các tài liệu được lựa chọn để thu thập, phân tích thông tin là những văn bản quy phạm pháp luật liên quan đến chính sách về NCT; Chính sách trợ giúp xã hội đối với NCT; Thông tin về tình hình kinh tế - chính trị - xã hội tại địa phương; Những đề tài, báo cáo, thông tin có liên quan đến đề tài nghiên cứu từ các nguồn tạp chí, sách báo, internet; Báo cáo tổng kết các năm của xã, báo cáo của Hội Người cao tuổi thị trấn Phố Ràng và các tài liệu liên quan khác...

3.2. Phương pháp điều tra bảng hỏi

Để tìm hiểu thực trạng hoạt động CTXH trong trợ giúp NCT neo đơn tại thị trấn Phố Ràng, huyện Bảo Yên, tỉnh Lào Cai, nhóm tác giả tiến hành điều tra khảo sát bằng bảng hỏi với 80 NCT neo đơn hiện đang sống tại thị trấn Phố Ràng. Việc chọn 80 NCT neo đơn để tham gia vào cơ cấu mẫu khảo sát được thực hiện ngẫu nhiên có độ tuổi từ 60 trở lên theo cơ cấu độ tuổi, giới tính... NCT neo đơn từ 60 đến 65 tuổi: 28 người; từ 66 đến 70 tuổi: 22 người; từ 71 đến 75 tuổi: 13 người; từ 76 đến 80 tuổi: 11 người và trên 80 tuổi: 6 người. Sở dĩ có tỷ lệ này vì

số NCT neo đơn tỷ lệ nghịch với độ tuổi, tuổi càng cao thì số lượng càng giảm. Số lượng NCT neo đơn nữ: 52 người và nam: 28 người. Cơ cấu mẫu theo giới tính được lấy dựa trên tình hình thực tế tại địa phương khi có sự chênh lệch lớn giữa số lượng NCT neo đơn nam và nữ.

3.3. Phương pháp phỏng vấn sâu

Nhóm tác giả tiến hành 08 cuộc phỏng vấn sâu trực tiếp đối với: 05 đại diện NCT neo đơn để tìm hiểu về quan điểm, nhu cầu về các hoạt động trợ giúp của NCT neo đơn trên địa bàn; phỏng vấn sâu 01 cán bộ chính sách xã hội của thị trấn, 01 chủ tịch Hội NCT nhằm thu thập thông tin về các hoạt động trợ giúp NCT neo đơn đang được triển khai, các khó khăn và tồn tại trong việc triển khai các hoạt động đó.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Đặc điểm địa bàn và khách thể nghiên cứu

Thị trấn Phố Ràng là trung tâm kinh tế, chính trị, văn hóa của huyện Bảo Yên, tỉnh Lào Cai. Theo số liệu báo cáo tổng kết của Hội người cao tuổi thị trấn Phố Ràng, tính đến hết năm 2022 thị trấn có 1260 người cao tuổi chiếm khoảng 14,17% dân số, trong đó 1094 người tham gia hội người cao tuổi.

Từ thực tế về số lượng NCT như vậy, để nghiên cứu hoạt động CTXH trong hỗ trợ NCT neo đơn tại thị trấn Phố Ràng, tiến hành trực tiếp khảo sát 80 NCT neo đơn. Những thông tin chung về giới tính, độ tuổi, trình độ học vấn, thu nhập, nghề nghiệp của những NCT neo đơn tại địa bàn thị trấn Phố Ràng cụ thể như sau:

Về giới tính: Theo số liệu thu thập được có thể thấy được phần lớn NCT neo đơn trên địa bàn thị trấn Phố Ràng là nữ giới. Tỷ lệ NCT neo đơn giới tính nam (35%) chiếm tỷ lệ thấp hơn 30% so với NCT neo đơn giới tính nữ (65%).

Về độ tuổi: Qua khảo sát 5 nhóm độ tuổi của 80 người cao tuổi tại địa bàn thị trấn, cho thấy: NCT neo đơn có độ tuổi từ 60 đến 65 tuổi chiếm tỉ lệ cao nhất với 35%. NCT neo đơn từ 66 đến 70 tuổi chiếm tỉ lệ cao thứ 2 với 27,5%. NCT neo đơn từ 71 tuổi trở lên chiếm 37,5%.

Về trình độ học vấn: Qua khảo sát ở trên ta thấy trình độ học vấn của NCT neo đơn trên địa bàn thị trấn nhìn chung chưa được cao. Còn 7,5% số lượng NCT neo đơn không biết chữ, tổng số NCT có trình độ từ THPT trở xuống chiếm 65%.

Về cơ cấu nghề nghiệp: Có 38,7% NCT neo đơn trước đây sinh sống bằng các hoạt động trong khu vực

nông nghiệp và 27,5% NCT neo đơn làm trong lĩnh vực công nghiệp, đây là những người trước kia làm việc cho các nhà máy, xí nghiệp đã về hưu. Thấp nhất là số lượng NCT neo đơn làm trong lĩnh vực dịch vụ, do cơ cấu các ngành dịch vụ tại địa bàn rất thấp.

Về nguồn thu nhập: Chiếm tỉ lệ cao nhất là thu nhập từ trợ cấp xã hội. Số NCT neo đơn có sự hỗ trợ của con cháu, các thành viên khác trong gia đình là 3,75%. Có 21,25% NCT neo đơn trên địa bàn có nguồn thu nhập chính từ lương hưu. Chiếm tỷ lệ thấp nhất là nguồn thu nhập đến từ việc buôn bán nhỏ (5%), 2 nguồn thu nhập thấp tiếp theo là từ trồng trọt, chăn nuôi (8%) và thu nhập từ nguồn khác (7%) (Nguồn: Số liệu khảo sát tháng 02 năm 2023).

Bảng 1. Mức độ tiếp cận các hoạt động kết nối nguồn lực trong hỗ trợ người cao tuổi neo đơn

STT	Các nguồn lực được kết nối	Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Tổ chức câu lạc bộ, hội nhóm dành cho người cao tuổi	60	70,59
2	Kết nối các tổ chức, cá nhân hỗ trợ hoạt động của hội người cao tuổi thị trấn (Hỗ trợ hoạt động chăm sóc sức khỏe thể chất, tinh thần)	80	100
3	Kết nối người cao tuổi neo đơn với các trung tâm bảo trợ xã hội	3	3,53

Nguồn: Số liệu khảo sát tháng 02 năm 2023

Chiếm tỉ lệ cao nhất là hoạt động kết nối các tổ chức, cá nhân hỗ trợ hoạt động của hội người cao tuổi thị trấn. Các hoạt động kết nối này được triển khai chủ yếu thành 2 hoạt động chính: chăm sóc sức khỏe thể chất và chăm sóc sức khỏe tinh thần đều đạt tỷ lệ 100%. Điều này có nghĩa là 100% NCT neo đơn trên địa bàn thị trấn được tiếp xúc với hoạt động kết nối nguồn lực nhằm chăm sóc sức khỏe thể chất và tinh thần. Các nội dung chính về chăm sóc y tế được triển khai hiện nay là: Khám sức khỏe định kỳ, phát sổ theo dõi sức khỏe ban đầu, tư vấn/phát thẻ BHYT... Hoạt động chăm sóc sức khỏe tinh thần bao gồm các hoạt động: tặng quà, chúc thọ, mừng thọ... cũng được triển khai đến 100% NCT neo đơn. Công tác chúc thọ, mừng thọ, tổ chức lễ tang... cho NCT neo đơn tại địa bàn được UBND huyện và thị trấn quan tâm và chỉ đạo thực hiện sát sao theo quy định.

Hoạt động Tổ chức câu lạc bộ dành cho NCT cũng khá thu hút NCT và NCT neo đơn tham gia dù (chiếm 60% số người được khảo sát) dù ban đầu họ ngại ngùng vì nhiều lý do khác nhau. “Tôi ở một mình vì con cái lập gia đình ở xa hết, cả ngày trong nhà

4.2. Thực trạng hoạt động công tác xã hội trong trợ giúp người cao tuổi neo đơn tại thị trấn Phố Ràng, huyện Bảo Yên, tỉnh Lào Cai

4.2.1. Hoạt động kết nối nguồn lực

Đây là hoạt động được cộng tác viên CTXH thực hiện nhiều nhất trong việc hỗ trợ NCT neo đơn trên địa bàn thị trấn Phố Ràng, bởi hoạt động này giúp NCT neo đơn có thể tìm kiếm những nguồn lực (nội lực, ngoại lực) bao gồm về con người, cơ sở vật chất, y tế, giáo dục,... cung cấp cho NCT neo đơn những thông tin về các dịch vụ, chế độ, chính sách... cũng như hỗ trợ NCT neo đơn trong việc sử dụng các dịch vụ và hưởng chế độ, chính sách.

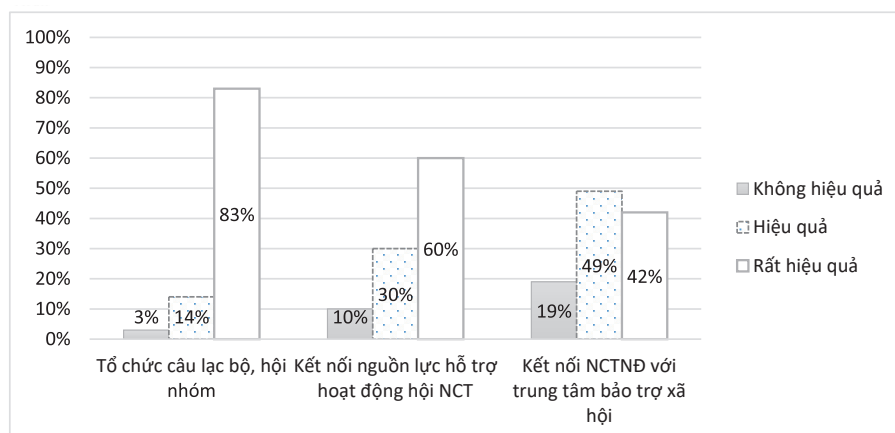
tôi rất buồn. Tuy nhiên, tôi được cháu T làm công tác xã hội về NCT ở thị trấn tư vấn cho tôi các thông tin về câu lạc bộ cũng như lợi ích khi tôi tham gia câu lạc bộ nên tham gia vào câu lạc bộ dưỡng sinh của TDP. Mỗi đầu tôi còn e ngại nhưng sau khi tham gia tôi thấy còn có nhiều cụ hơn tuổi tôi cũng rất nhiệt tình tham gia nên tôi phấn khởi lắm” (phỏng vấn sâu, NCT neo đơn, nữ, 64 tuổi).

Hoạt động có tỷ lệ tiếp cận thấp nhất là hoạt động Kết nối NCT neo đơn với các trung tâm bảo trợ xã hội. Trong năm 2022, thị trấn Phố Ràng có 01 trường hợp NCT neo đơn sống tại TDP 4A được vào trung tâm bảo trợ xã hội tỉnh Lào Cai.

Bằng các kiến thức và kỹ năng của mình, nhân viên CTXH sẽ can thiệp, tác động để NCT neo đơn và cán bộ nhân viên y tế hiểu và gắn gũi với nhau hơn. Nhân viên CTXH giúp nhân viên y tế hiểu được hoàn cảnh, vấn đề, tâm tư, nguyện vọng của NCT neo đơn. Đồng thời, giúp NCT neo đơn thấy được giá trị của việc chăm sóc sức khỏe thể chất cũng như tinh thần, các loại dịch vụ, liệu pháp điều trị của nhân viên y tế để từ đó thúc đẩy việc chăm sóc sức khỏe đạt hiệu quả cao.

Hình 1. Đánh giá hiệu quả của hoạt động kết nối nguồn lực

Đơn vị: %

Nguồn: Số liệu khảo sát tháng 02 năm 2023

Qua khảo sát, các hoạt động kết nối nguồn lực trên địa bàn diễn ra dưới sự thực hiện, tổ chức của hội NCT, do NCT neo đơn là đối tượng chăm lo của hội NCT. Tiếp đến là chính quyền địa phương với tỷ lệ 71%. Nhân viên CTXH được đánh giá thực hiện 53% các hoạt động kết nối nguồn lực và hiệu quả dựa trên đánh giá khách quan của NCT neo đơn qua bảng hỏi.

Số liệu cho thấy hoạt động thành lập câu lạc bộ, hội nhóm dành cho NCT được đánh giá hiệu quả cao nhất với 83% số NCT được khảo sát cho rằng hoạt động này rất hiệu quả. Chỉ có 3% NCT đánh giá hoạt động này không hiệu quả. Do các câu lạc bộ, hội nhóm hoạt động rất sôi nổi và đem lại nhiều giá trị cho cộng đồng. Hoạt động Kết nối nguồn lực hỗ trợ hoạt động của hội NCT cũng được đánh giá có hiệu quả cao khi có 90% NCT đánh giá hiệu quả và rất

hiệu quả. Điều này một phần nhờ vào các hoạt động sôi nổi của hội NCT trên địa bàn. Với hoạt động kết nối NCT neo đơn với trung tâm bảo trợ xã hội vẫn chưa được đánh giá cao về hiệu quả khi có tới 49% NCT neo đơn cho rằng hoạt động này không đem lại hiệu quả.

Như vậy, thông qua khảo sát có thể thấy hoạt động kết nối nguồn lực trong hỗ trợ NCT neo đơn tại địa bàn đã đạt được hiệu quả nhất định nhờ vào các nguồn lực hỗ trợ khác nhau.

4.2.2. Hoạt động giáo dục

Giáo dục nâng cao nhận thức giúp cho NCT neo đơn trên địa bàn có thêm các kiến thức mới, nắm được các nội dung về chủ trương, chính sách. Từ đó nâng cao khả năng tự chăm sóc bản thân và tiếp cận các nguồn lực xã hội.

Bảng 2. Tần suất và khả năng tiếp cận các nội dung giáo dục

Nội dung giáo dục	Số lượt trong năm 2022		Số NCT tiếp cận	
	Số lượt (Lượt)	Tỉ lệ (%)	Số lượng (Người)	Tỉ lệ (%)
Sức khỏe cho NCT	13	52	80	100
Pháp luật, chính sách	4	16	37	43,52
Công nghệ thông tin	3	12	26	30,58
Chủ đề khác	5	29	44	51,76

Nguồn: Số liệu khảo sát tháng 02 năm 2023

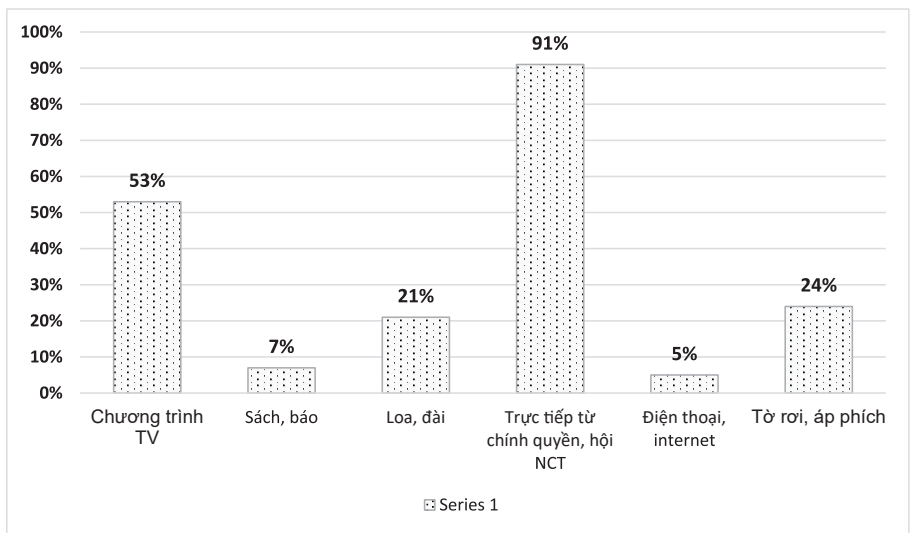
Từ bảng số liệu trên có thể thấy các hoạt động giáo dục về nâng cao sức khỏe được NCT đánh giá nhiều nhất (100%). Do NCT neo đơn đặt sự quan tâm hàng đầu tới sức khỏe và các nội dung về chăm sóc sức khỏe dễ thực hiện, dễ áp dụng hơn so với các nội dung khác.

Nội dung mà NCT neo đơn ít tiếp cận nhất là Công nghệ thông tin. Nội dung về công nghệ thông tin chiếm tỷ lệ 30,58%. Đây là nội dung tương đối khó với NCT neo đơn do thị lực và khả năng tiếp cận công nghệ thông tin của NCT kém hơn so với lớp trẻ.

Để hoạt động giáo dục trợ giúp cho NCT neo đơn được hiệu quả thì ngoài việc chú trọng vào nội dung giáo dục thì việc đa dạng các hình thức tiếp nhận

thông tin sẽ góp phần quan trọng trong việc truyền tải các kiến thức, kỹ năng, kinh nghiệm tới NCT neo đơn để họ sống vui, sống khỏe và sống có ích.

Hình 2. Các hình thức tiếp nhận thông tin, kiến thức đối với người cao tuổi neo đơn

Nguồn: Số liệu khảo sát tháng 02 năm 2023

Chiếm tỉ lệ lớn nhất trong các hình thức tiếp nhận thông tin là hình thức trực tiếp từ chính quyền địa phương, hội NCT (91,25%). Đây là kênh thu nhận thông tin chính xác và kịp thời nhất với đối tượng NCT neo đơn. Chương trình ti vi được người cao tuổi quan tâm nhiều chiếm 53,4% với các tin tức thời sự, các tin văn hóa - xã hội, thông tin về sức khỏe và giáo dục. Điều này cũng dễ hiểu vì với thói quen của người Việt Nam nói chung và NCT neo đơn nói riêng cũng như sự phổ biến thông dụng mà ti vi luôn là phương tiện được người dân dùng để tiếp nhận các thông tin. Thông tin phát thanh qua loa, đài chiếm 21%, trong đó NCT neo đơn thường nghe là tin thời sự tiếp sóng từ Đài tiếng nói Việt Nam, Đài phát thanh và Truyền hình tỉnh, tỷ lệ NCT tiếp cận thông tin qua sách, báo thấp (7%) do NCT neo đơn có thị lực kém nên việc đọc sách khó khăn, ngoài ra một bộ phận NCT neo đơn không biết chữ và không có thói quen đọc sách, phần lớn NCT neo đơn tiếp. Việc sử dụng điện thoại/internet để tiếp nhận thông tin ở NCT neo đơn chiếm tỉ lệ ít nhất với 5%, con số này cũng phù hợp với đặc điểm về sự biến đổi trong tư duy, nhận thức của NCT nói chung và NCT neo đơn nói riêng vì càng có tuổi thì sự nhạy bén, tinh anh và khả năng sử dụng các thiết bị công nghệ hiện đại của họ giảm đi rất nhiều. “Tôi

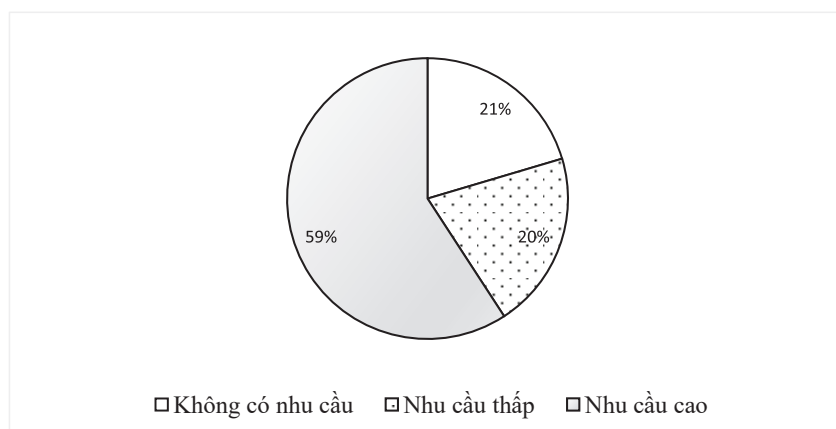
có biết Internet là gì đâu, thấy bọn trẻ hay cầm điện thoại rồi cứ bảo vào mạng đọc được báo, nhưng rồi mất lại mờ khi đọc báo còn phải nhờ cháu nó đọc cho. Thời buổi công nghệ hiện đại tuổi già chúng tôi không theo kịp lớp trẻ được, với lại tùy từng gia đình, gia đình nào có điều kiện thì mới được, chứ như gia đình tôi khó khăn nên chỉ xem qua báo với tivi thôi” (phỏng vấn sâu, NCT neo đơn, nữ, 70 tuổi).

Hoạt động giáo dục mang lại nhiều hiệu quả trong việc nâng cao nhận thức của NCT neo đơn về các vấn đề sức khỏe, chủ chương chính sách của Đảng, Nhà nước, địa phương. Để đánh giá hiệu quả với đối tượng NCT neo đơn, tác giả thực hiện khảo sát đánh giá hiệu quả của các hoạt động giáo dục.

4.2.3. Hoạt động tham vấn

Hoạt động tham vấn tuy là hoạt động đã được triển khai nhiều và đem lại hiệu quả thiết thực tuy nhiên với địa bàn miền núi thì hoạt động này còn khá mới mẻ. Bản thân NCT neo đơn tại thị trấn Phố Ràng có những vấn đề về tâm lý riêng và các hoạt động để hỗ trợ tâm lý cho NCT neo đơn cũng sẽ khác nhau để phù hợp với yếu tố tâm lý của từng NCT neo đơn. Những hoạt động này đang được những người làm CTXH (cán bộ chính sách xã hội, cộng tác viên CTXH) hỗ trợ rất tích cực và nhận được sự tin tưởng từ NCT neo đơn.

Hình 3. Nhu cầu tham vấn tâm lý chung ở người cao tuổi neo đơn

Nguồn: Số liệu khảo sát tháng 02 năm 2023

Qua khảo sát có thể thấy đến 79% NCT neo đơn có nhu cầu được tham vấn tâm lý ít hay nhiều. NCT neo đơn ngoài những biến đổi về thể chất, sức khỏe thì sự thay đổi về tâm lý cũng là vấn đề cần quan tâm. Nội dung mà NCT neo đơn quan tâm và mong muốn được tư vấn nhiều nhất chính là việc được tham gia vào các hoạt động sinh hoạt nhóm tại cộng đồng (chiếm 78% số người tham gia khảo sát), có 35% số người khảo sát trả lời muốn được tư vấn các vấn đề liên quan đến mối quan hệ trong gia đình và 5% bày tỏ nguyện vọng muốn được hỗ trợ về tâm lý, tinh thần. Con số trên cho thấy đa số NCT neo đơn sống một mình, vắng bóng sự quan tâm của gia đình, người thân nên nhu cầu giao tiếp, nhu cầu được tham gia các hội nhóm rất lớn. (Số liệu khảo sát 02/2023).

Mặc dù vai trò của tư vấn trong chăm sóc NCT neo đơn là quan trọng nhưng hiện tại hoạt động này tại địa bàn nghiên cứu vẫn chưa được đáp ứng nhu cầu của NCT neo đơn. Do không có nhân viên CTXH chuyên trách cũng như những hạn chế về ngân sách nên việc tư vấn diễn ra tự phát, nghiệp dư từ các cán bộ y tế xã, cán bộ, hội viên NCT là chủ yếu. Ngoài ra, những khó khăn về kinh tế, điều kiện địa lý cũng là những rào cản khi thực hiện hoạt động này.

“Nhu cầu tham vấn tâm lý chung rất cao, tuy nhiên NCT neo đơn gặp nhiều khó khăn khi tiếp cận dịch vụ tham vấn tại trung tâm CTXH tỉnh hoặc phòng LĐ-TB&XH huyện do điều kiện địa lý, điều kiện tài chính và điều kiện sức khỏe không đảm bảo” (phỏng vấn sâu, nam cán bộ CTXH).

Hiện nay, việc tham vấn tâm lý cho NCT neo đơn được thực hiện theo chỉ đạo Hội NCT. Các cơ sở

phối hợp với Trạm y tế thị trấn lập sổ theo dõi sức khỏe, tư vấn sức khỏe. Hoạt động tư vấn về sức khỏe chia thành 2 nhóm:

- Nhóm 1: Tư vấn khi NCT neo đơn đi khám sức khỏe hoặc chủ động liên hệ tư vấn với nhân viên y tế.
- Nhóm 2: Tổ chức tư vấn tập trung nhân dịp kỷ niệm Ngày truyền thống NCT và cũng là Ngày người cao tuổi Việt Nam (6/6) và Ngày quốc tế người cao tuổi (1/10) hàng năm và là Tháng hành động vì NCT Việt Nam.

“Chúng em cũng bước đầu xây dựng kế hoạch giúp đỡ các cụ cao tuổi cô đơn ở Phố Ràng về đời sống tinh thần theo hướng cử người đến trò chuyện với các cụ cho đỡ buồn chán hoặc trả lời những vướng mắc của các cụ trong cuộc sống, tư vấn cho các cụ nhiều điều để các cụ giảm bớt đi sự tổn thương, mặc cảm của tuổi già” (phỏng vấn sâu, nữ cán bộ đoàn thể xã).

Hoạt động tham vấn vẫn chưa được triển khai do các cán bộ cung cấp dịch vụ tham vấn chưa được đào tạo bài bản. Các hoạt động tham vấn chỉ dừng lại mở mức độ thăm hỏi, động viên. Chính vì vậy, rất cần phải có những cán bộ được đào tạo bài bản về kỹ năng, kiến thức chuyên môn về tham vấn để nâng cao việc hỗ trợ chăm sóc sức khỏe NCT neo đơn không chỉ về sức khỏe thể chất mà còn cả sức khỏe tinh thần.

5. Luận bàn về kết quả nghiên cứu

Nghiên cứu đã làm rõ thực trạng hoạt động CTXH với NCT neo đơn tại thị trấn Phố Ràng, huyện Bảo Yên, tỉnh Lào Cai. Các hoạt động CTXH trợ giúp cho NCT neo đơn trên địa bàn đã mang lại hiệu quả tích cực, đó là các hoạt động: Kết nối nguồn lực, giáo dục nâng cao nhận thức và

tham vấn tâm lý. Kết quả nghiên cứu cho thấy, các hoạt động CTXH trong hỗ trợ NCT neo đơn đã được triển khai tương đối đầy đủ, phù hợp với điều kiện của địa phương. Phạm vi, quy mô, hiệu quả thực hiện của các hoạt động CTXH đã có nhiều chuyển biến rõ rệt theo chiều hướng tích cực. Các hoạt động CTXH trên đang mang lại những tác động tốt, góp phần vào việc chăm sóc, giảm bớt khó khăn cho NCT neo đơn và gia đình của họ, đảm bảo cuộc sống một cách tốt nhất. Bên cạnh đó, vẫn còn những tồn tại, hạn chế ảnh hưởng đến hiệu quả của việc thực hiện các hoạt động CTXH trong hỗ trợ NCT neo đơn: thị trấn vẫn còn thiếu đội ngũ làm CTXH chuyên nghiệp, các nội dung về tham vấn tâm lý chưa được triển khai nhiều trong khi NCT neo đơn có nhu cầu lớn về hoạt động này, hệ thống chính sách và khuôn khổ pháp lý hỗ trợ NCT neo đơn với trung tâm bảo trợ xã hội còn nhiều khó khăn, bất cập...

6. Kết luận

Các hoạt động CTXH trong hỗ trợ NCT neo đơn tại thị trấn Phố Ràng, huyện Bảo Yên, tỉnh Lào Cai đã triển khai thực hiện một số hoạt động: Kết nối nguồn lực, giáo dục nâng cao nhận thức và tham vấn tâm lý. Đây là những hoạt động CTXH được nhân viên CTXH thực hiện tương đối thường xuyên và đầy đủ. Từ thực trạng của việc thực hiện các hoạt động CTXH đã đánh giá được hiệu quả cụ thể của các hoạt động CTXH. Mỗi hoạt động CTXH đem lại một hiệu quả nhất định, thiết thực và phù hợp cho NCT neo đơn. Ngoài ra, vẫn còn những tồn tại, hạn chế ảnh hưởng đến hiệu quả của việc thực hiện các hoạt động CTXH trong hỗ trợ NCT neo đơn, đặc biệt là những khó khăn trong việc triển khai và thực hiện hoạt động tham vấn tâm lý. Những điểm tồn tại, này là căn cứ để đưa ra được một số giải pháp nhằm mục đích khắc phục khó khăn, hạn chế và nâng cao hơn hiệu quả hoạt động CTXH của địa phương.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Chanitta. S., Songkoon. R., Buriram, Surin & Khon. K. (2009). Developing Model of Health Care Management for the Elderly by Community Participaton in Isan. *The Social Sciences*
- Chính phủ. (2000). *Nghị định số 07/2000/NĐ-CP ngày 09/03/2000 Chính sách cứu trợ xã hội.*
- Cục Bảo trợ xã hội. (2012), *Công tác xã hội với người cao tuổi.* Tài liệu học viên dành cho Chương trình đào tạo bồi dưỡng nghề công tác xã hội cho cán bộ tuyến cơ sở theo Đề án 32.
- Huyền, N.T.T. (2017). *Công tác xã hội cá nhân trong việc hỗ trợ người cao tuổi tại xã Minh Quang, Ba Vì Hà Nội*, Luận văn thạc sĩ.
- Lauren. M, Webb & Christina. Y, Chen. (2022). *The Covid-19 pandemic's impact on older adults' mental health: Contributing factors, coping strategies, and opportunities for improvement*, đăng tháng 1 năm 2022 trên website National Library Of Medicine.
- Mai, B.T.X. (2010). *Giáo trình Nhập môn Công tác xã hội*, NXB Lao động - Xã hội.
- Phúc, Đ.M. (2014). *Trợ giúp xã hội đối với người cao tuổi tại cộng đồng*, Luận văn thạc sĩ.
- Quốc hội. (2009). *Luật Người cao tuổi năm 2009 số 39/2009/QH12.*
- Thùy, N.T. (2019). *Vai trò của nhân viên công tác xã hội trong hỗ trợ chăm sóc sức khỏe tinh thần cho người cao tuổi tại xã Uy Nỗ, huyện Đông Anh, Thành phố Hà Nội*, Luận văn thạc sĩ.
- Trúc, H. (2021). *Người già neo đơn*, <https://baotroxaohibaclieu.vn/vi/news/csqt/nguoi-gia-neo-don-151.html>
- UNICEF. (2017). *Công tác xã hội với người cao tuổi*, Tài liệu hướng dẫn thực hành dành cho cán bộ xã hội cấp cơ sở.
- WHO. (2021). *Reducing social isolation and loneliness among older people*. <https://www.who.int/activities/reducing-social-isolation-and-loneliness-among-older-people>.